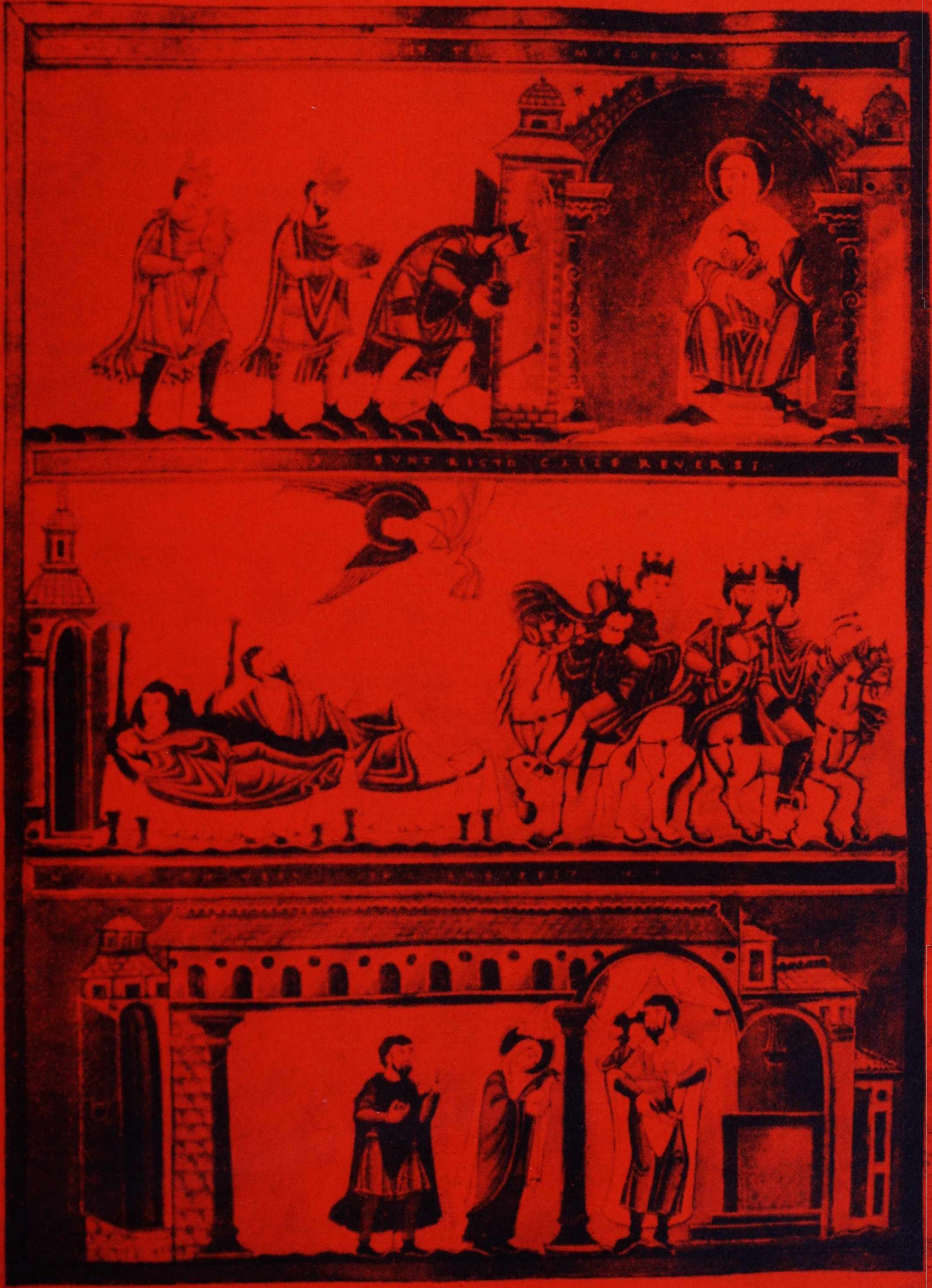

KERKORAAL

KERKORAAL

Verschijnt 4 keer per jaar
Jaargang 4 - december 1979

Contactorgaan van de "Amici Cantus Gregoriani".
Tijdschrift voor Gregoriaans.

Redactie: Marie-Louise Egbers, Ger Koppenens, Jos Leenen,
Rens van de Laar, Silvère van Lieshout, Leo de Bruijn,
Jozef van Ommeren, Martin Polspoel.

Redactie en administratie: Burg. van Houtlaan 32,
5701 GH Helmond.
Tel. 04920 - 38571.

Abonnement f 25.-- per jaar overmaken op: AMRO-Bank Helmond
Rek.nr.: 42.06.65.323 Bankgiro 1111294 t.n.v. L.v.d.Laar.

Druk: Drukkerij Aarle-Rixtel B.V. te Aarle-Rixtel.

-0-

De "Amici Cantus Gregoriani" is een kring van mensen die zich verbonden weet met het Gregoriaans en door een jaarlijk terugkerende financiële bijdrage de verschijning van dit tijdschrift alsmede andere op het Gregoriaans gerichte activiteiten mogelijk maakt.

Inlichtingen op het redactieadres.

INHOUD

VAN DE REDAKTIE,.....	65
TOELICHTING BIJ DE OMSLAG,.....	65
"OFFICIUM PASTORUM", EEN LITURGISCH DRAMA, S. van Lieshout - T. Tromp.....	66 - 76
GREGORIAANS IN 's-HERTOGENBOSCH, M.L. Egbers	77 - 80
IN GESPREK MET THEO DRIESSEN IV EN SLOT, J. van Lieshout.....	81 - 85
MEDEDELINGEN,.....	86 - 87

Met ingang van 1 december j.l. heeft Martin Polspoel uit Sint Jansteen (Zeeuws-Vlaanderen) plaats genomen in het bestuur van "Amici Cantus Gregoriani".

Wij hopen dat hij naar "Kerkoraal" toe nieuwe impulsen kan geven.

In deze vierde en laatste "Kerkoraal" van dit jaar vindt U het liturgisch drama "Officium Pastorum".

Marie-Louise Egbers heeft een artikel geschreven over ritme. Dit onderwerp is namelijk de laatste weken aan bod geweest tijdens de cursus Gregoriaans in 's-Hertogenbosch. De serie "In gesprek met Theo Driessen" loopt in deze "Kerkoraal" ten einde.

Natuurlijk ontbreekt de rubriek mededelingen niet.

Tot slot wenst de redactie alle lezers een Zalig Kerstfeest en een Gelukkig Nieuwjaar.

TOELICHTING BIJ DE OMSLAG

Codex van Echternach, eind tiende eeuw.

I Aanbidding van het Kind door de drie wijzen.

II De droom en de reis van de drie koningen.

III De opdracht in de tempel.

"OFFICIUM PASTORUM", EEN LITURGISCH DRAMA

Een min of meer toevallig resultaat van de in 1978 door de "Amici Cantus Gregoriani" georganiseerde studiereis naar Solesmes, is onderstaande beschrijving van het "Officium Pastorum" door Ton Tromp en Silvère van Lieshout.

Al eerder verschenen uitgaven van de partituur en werd het spel in Nederland opgevoerd. De reden dat de samenstellers er deze aan hebben toegevoegd is te vinden in hun streven naar een grotere authenticiteit van uitgaven op dit terrein.

Dit resulteerde in een naar onze mening bruikbaar geheel, bestaande uit:

- I Rubrieken in MS lat 904, Paris, bibl. nat.
- II De opbouw van het "Officium Pastorum".
- III De vertaling van de Latijnse tekst.
- IV Partituur.
- V Beknopt literatuuroverzicht.

I Rubrieken in MS lat 904, Paris, bibl. nat.

In het handschrift dat aan dit herdersspel ten grondslag ligt, zijn vóór en tussen de gezongen gedeelten enige regie aanwijzingen opgenomen. Hier volgen ze in vertaling.

In de heilige nacht van de geboorte des Heren staat na het Te Deum een engel op, die de geboorte van Christus aankondigt met de volgende woorden: "Nolite timere....in presepio".

Wanneer de zeven jongens, die op een hogere plaats staan, dit horen, zeggen ze: Gloria.....Voluntatis.

Als de herders dit horen, gaan ze in de richting van de kribbe onder het zingen van het volgende responsorium(?): Pax in terris..... Virgini.

Dan gaan de herders over het priesterkoor, met een herdersstaf in de hand, en zingen tot ze bij het kribje komen: Transeamus..... nobis.

Wanneer ze daar zijn aangekomen, zingen twee geestelijken;
Quem quaeritis..... dicite.

De herders antwoorden: Salvatorem..... sermonem angelicum.
De vroedvrouwen doen het gordijn open en tonen het kindje
terwijl ze zingen: Adest hic..... propheta.

Ze wijzen de Moeder aan en zeggen: Ecce Virgo...natus est.
Dan groeten de herders Maria en zeggen: Salve Virgo....
visione.

Zodra de herders het kindje gezien hebben, aanbidden zij
Hem, en daarna keren zij zich om en zeggen: Alleluia....
propheta dicentes.

Onmiddellijk daarna begint de Mis en de herders leiden
het koor, en ze zingen Gloria in excelsis Deo.....

II De opbouw van het Officium Pastorum.

De kern van dit spel is een kerst-trope, die ook te vinden is in een aantal andere handschriften (X).

Een trope is b.v. een gezongen inleiding op de Introïtus van een bepaalde feestdag. De oudste tropen zijn die van Pasen, die volgens een bepaald model zijn opgebouwd.

De kerst-trope is afgeleid van de Paastrope, en bestaat uit vier strofen:

1. Quem quaeritis in
presepe pastores,
dicite.	2. Salvatorem Jesum Christum,
Dominum, infantem pannis
involutum, secundum sermonem angelicum.
3. Adest hic parvulus cum
Maria matre sua, de quo
dudum vaticinando
Ysaïas dixerat propheta:
Ecce Virgo concipiet et
pariet Filium, et euntes
dicite quia natus est!	4. Alleluia, alleluia! Iam
vere scimus Christum natum
in terris, de quo canite
omnes cum propheta,
dicentes;

(X) : Ms. S. Augustini Lemovicensis, 11e e., Ms. Moissiacense, 11e e., Ms. Nivernense, 12e e., Ms. Sammaglorianum, 12e e., Ms. S. Benedicti Mantuani, 11e e., Ms. Novaliciense, 11e e.

Het is echter merkwaardig, dat in alle andere handschriften de Introitus Puer natus est volgt op de trope. Dat wil dus zeggen, dat de trope gezongen werd voor de dagmis van Kerstmis.

Hier is de trope inleiding voor de Introitus Dominus dixit, dus van de nachtmis. Volgens mij krijg je dan een merkwaardig geheel: in het spel wordt toegewerkt naar het moment waarop de herders Christus vinden. Als het zo ver is, zijn ze natuurlijk blij en uitgelaten. Daarbij past, mijns inziens althans, beter de enthousiaste stemming van Puer natus est dan de meer ingetogen, serene Dominus dixit.

Tot zover over de kern van dit herdersspel. Wat is er nu allemaal omheengemaakt? Ten eerste de aankondiging van de engel. Deze scène is een bewerking van het Evangelie volgens Lukas, II, 7-20. De woorden van de engel zijn vrijwel letterlijk vv.11-13. Ook de reactie van de engelen-scharen is geciteerd: v. 14.

Het gezang dat de herders dan aanheffen, bevat een aantal citaten en toespelingen, niet alleen op het Lukas-evangelie, maar ook op dat van Johannes én op teksten van kerstsequensen van Adam van St. Victor, een sequensdichter uit de twaalfde eeuw. Zo schrijft deze laatste in zijn sequens Iubilemus salvatori op r.4-5: "Pax de caelo nuntiatur, Terra caelo foederatur, Angelis ecclesia". In het Johannes-evangelie staat in de latijnse tekst: "In propria venit, et sui eum non receperunt" (I,II). Dat lijkt sterk op wat in de tweede strofe staat: "Deus descendit in propria". De volgende regels vertonen weer overeenkomst met de sequens Lux est orta gentibus in r. 7-8: "Ut ascendat homo reus/ Condescendit homo Deus/ Hominis miseriae". De derde strofe is gedeeltelijk afkomstig uit het Lukas-evangelie: II, 15.

Voor de vierde en vijfde strofe heb ik (nog) geen verwijspplaatsen kunnen vinden, maar het lijkt me niet onmogelijk, dat er door degene die dit herdersspel heeft samengesteld, iets "eigens" aan toe is gevoegd.

De zesde strofe komt geheel overeen met Luk. II, 15

Na de reactie van de herders begint het eerste deel van de trope, die een bewerking is van een Paastrope, die luidt als volgt:

Quem quaeritis in sepulchro,
Christicolae?

Jesum Nazarenum crucifixum,
O Celicolae.

Non est hic, surrexit, si-
cut predixerat. Ite, nunti-
ate, quia surrexit de sepul-
chro.

Wie zoeken jullie in het
graf, vereersters van
Christus?

Jezus van Nazareth, die
gekruisigd is, hemelbe-
woonsters.

Hij is niet hier, Hij is
verrezen zoals Hij voor-
zegd heeft. Gaat op weg,
en verkondigt dat Hij uit
het graf is verrezen.

De overeenkomsten en verschillen zijn duidelijk en voor
de hand liggend. Het citaat uit Jesaja is te vinden in
Jes. VII, 14.

Salve virgo singularis, zingen de herders Maria toe,
Adam van St. Victor zegt bijna hetzelfde in zijn sequens
voor Maria Hemelvaart: "Ave, Virgo singularis". De strek-
king van deze hymne is dezelfde als die van het Salve,
Regina: qua inhoud komen de regels "nostri cursum.....
visione" overeen met "Et Jesum, benedictum fructum ven-
tris tui, nobis post hoc exsilium ostende".

Hierna volgt het tweede gedeelte van de trope, eveneens
een bewerking van de Paastrope.

III De vertaling van de Latijnse tekst.

Nolite timere, ecce enim
evangelico vobis gaudium
magnum, quod erit omni po-
pulo, quia natus est vobis
hodie Salvator mundi in
civitate David, et hoc vo-
bis signum: invenietis in-
fantem pannis involutum,
et positum in presepio.

Gloria in excelsis Deo,
et in terra pax hominibus
bonae voluntatis.

Vreest niet, want zie, ik
verkondig u een vreugdevolle
boodschap die bestemd is voor
heel het volk: Heden is u een
Redder geboren, in de stad
van David. En dit zal voor u
een teken zijn: ge zult het
pasgeboren kind vinden, in
doeken gewikkeld en liggend
in een kribbe.

Eer aan God in den hoge en
vrede op aarde aan de mensen
van goede wil.

Pax in terris nunciatur,
in excelsis gloria.
Terra caelo federatur
mediante gratia.

Mediator homo Deus descendit in propria, ut
ascendat homo reus ad admissa gaudia. Eia, eia!

Transeamus, videamus
verbum hoc quod factum
est: transeamus ut sciamus
quod annunciatum est.

In Iudea puer vagit,
puer salus populi; quo
bellandum se praesagit
vetus hospes saeculi.

Accedamus, accedamus ad
praesepe Domini, et dicamus
(et dicamus) laus
fecunde virgini.

Transeamus usque Bethlehem
et videamus hoc verbum
quod factum est, quod
fecit Dominus et ostendit
nobis.

Quem queritis in presepe,
pastores, dicite.

Salvatorem Christum Dominum,
infantem pannis involutum,
secundum sermonem angelicum.

Vrede op aarde wordt er verkondigd,
glorie in den hoge.
De aarde wordt één met de
hemel door tussenkomst van
de hulp van God.

Als middelaar daalt de Godmens
af naar zijn bezittingen,
opdat de mens ondanks zijn
schuld opstijgt naar de
vreugde die hem gegeven wordt.

Laten we op weg gaan en zien,
wat er gebeurd is, laten we
op weg gaan om te weten wat er
verkondigd is.

In Iudea krijgt een kindje,
een kindje, de redding van de
wereld, met wie de oude gast
van de wereld aangezegd heeft
te zullen strijden.

Laat ons gaan naar de kribbe
van de Heer,
en laten we lof brengen aan de
vruchtbare maagd.

Laten we naar Bethlehem gaan om
te zien wat er gebeurd is, wat
de Heer gedaan heeft en wat
Hij ons bekend heeft gemaakt.

Zegt ons, herders, wie jullie
zoeken in de kribbe.

De Redder Christus, de Heer,
een kind gewikkeld in doeken,
zoals de engel gezegd heeft.

Adest hic parvulus cum
Maria matre sua, de quo
dudum vaticinando Ysaías
dixerat propheta; Ecce,
Virgo concipiet et pariet
filium; et euntes dicite
quia natus est!

Salve Virgo singularis
Virgo manens Deum paris
ante saecula generatum
corde Patris.

Adoremus nunc creatum
carne matris.

Nos, Maria, tua prece
a peccati purga faece;
nostri cursum incolatus
sic dispone
ut det sua frui natus
visione.

Alleluia, alleluia!
Iam vere scimus Christum
natum in terris, de quo
canite omnes cum propheta,
dicentes:

Dominus dixit ad me:
Filius meus es tu, hodie
genui te.

Hier is het jongetjes met
zijn moeder Maria; over Hem
heeft de profeet Jesaja lang
geleden in zijn profetieën
gezegd: Zie, de maagd zal
zwanger worden en een zoon
baren; gaan jullie nu op weg
en zeg dat Hij geboren is!

Wees gegroet, bijzondere
maagd, terwijl u maagd blijft,
brengt u God ter wereld, die
eeuwen tevoren werd verwekt
in het hart van de Vader.

Laten we Hem aanbidden, omdat
Hij nu mens is geworden door
het vlees van Zijn moeder.

Reinig ons, Maria, door Uw
gebed van het vuil der zonde;
Maak ons leven in balling-
schap zó, dat wij mogen ge-
nieten van de aanblik van
uw Zoon.

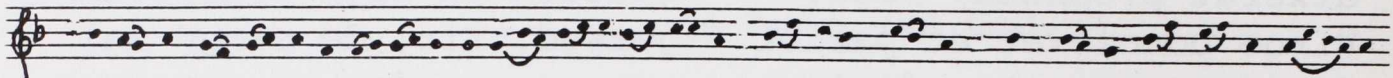
Alleluia, alleluia! Nu weten
we echt, dat Christus op
aarde is geboren, van wie
jullie allen samen met de
profeet moeten zingen:

De Heer zei tot mij:
gij zijt mijn zoon, ik heb
u heden verwekt.

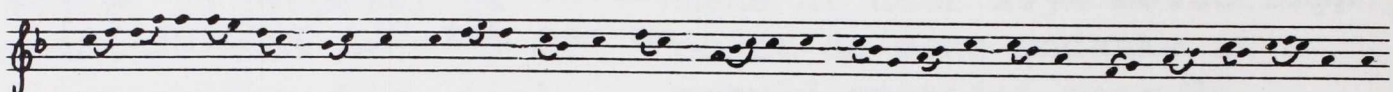
IV Partituur "OFFICIUM PASTORUM", B.bl. Nationale, Parijs.
Graduale van Rouen MS 904.

Angelus

I

Noli-te ti-me-re ecce e-nim evan-ge-lico vo-bis gau-dium magnum, quod e-rit om-ni po-pu-lo,

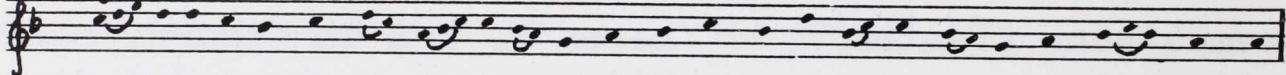
qui-a na-tus est vo-bis ho-di-e Sal-va-tor mun-di in ci-vita-te Da-vid, et hoc vo-bis signum:

in veni-e-tis in-fan-tem pannis in volu-tum, et posi-tum in prae-sepi-o.

Chorus Angelorum

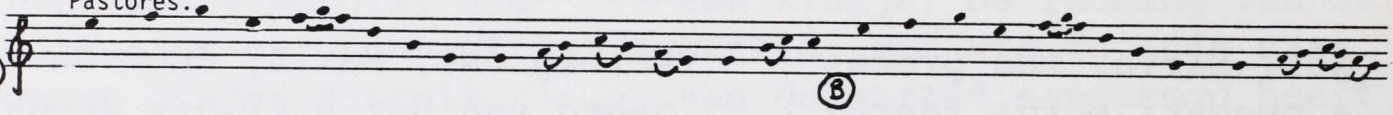
II

Glo-ri-a in ex-cel-sis De-o, et in ter-ra pax ho-mi-ni-bus bo-nae vo-lun-ta-tis.

Pastores.

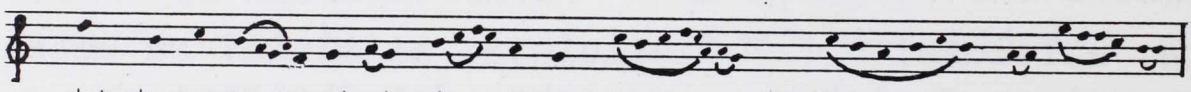
III

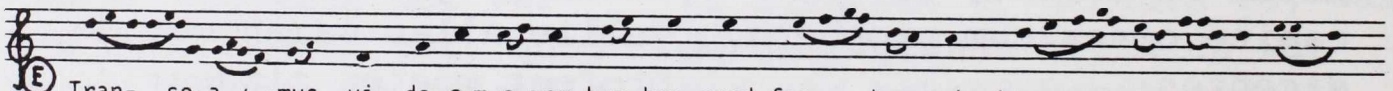
Pax in ter-ris nun-ci-a-tur, in ex-cel-sis glo-ri-a; Ter-ra caelo fe-de-ra-tur, me-di-an-te

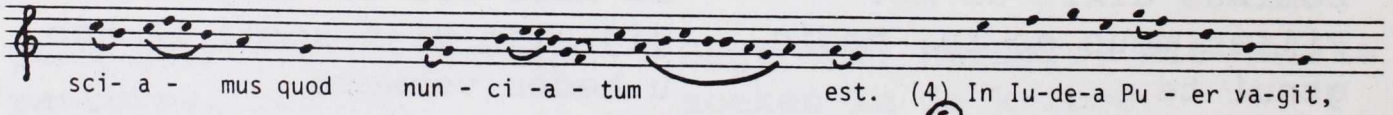
gra-ti-a. (1) Medi-a-tor ho-mo De-us de-scen-dit in pro-pri-a, (2) Ut as-cen-

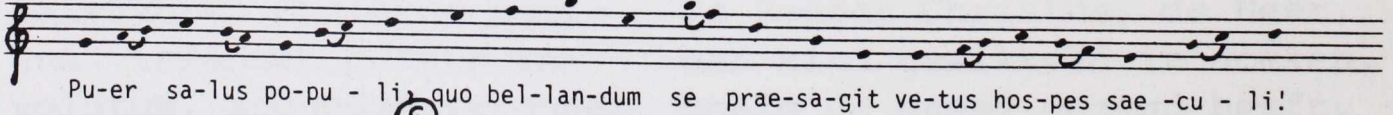
dat ho-mo re-us ad ad-mis-sa gau-di-a. (3) E-ia, e-ia.

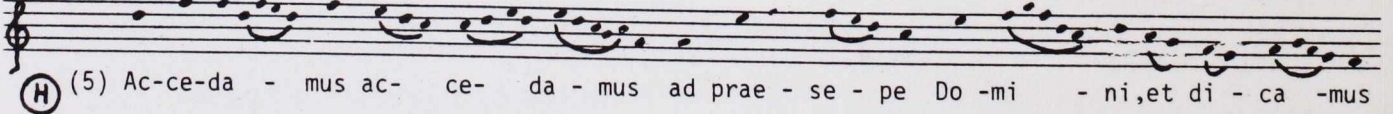
Tran-se-a-mus vi-de-a-mus ver-bum hoc quod fac-tum est; tran-se-a-mus ut

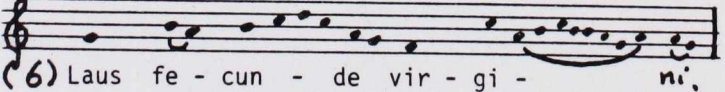
sci-a-mus quod nun-ci-a-tum est. (4) In Iu-de-a Pu-er va-git,

Pu-er sa-lus po-pu-li, quo bel-lan-dum se prae-sa-git ve-tus hos-pes sae-cu-li!

(5) Ac-ce-da-mus ac-ce-da-mus ad prae-se-pe Do-mi-ni, et di-ca-mus

(6) Laus fe-cun-de vir-gi-ni,

IV Transe - a - mus us - que Beth - le - hem et vi - de - a - mus hoc ver - bum quod

fac - tum est, quod fe - cit Do - mi - nus et os - ten dit no - bis.

Obstetrices

V Quem que - ri - tis in pre - se - pe, pas - to - res di - ci - te?

Pastores

Sal - va - to - rem Chris - tum Do - mi - num, in - fan - tem pan - nis in - vo

lu - tum, se - cun - dum ser - mo - nem an - ge - li - cum.

Obstetrices

VI Ad - est hic par - vu - lus cum Ma - ri - a ma - tre su - a, de quo du - dum

va - ti - ci - nan - do Y - sa - y - as di - xe - rat pro - phe - ta;

Ec - ce Vir - go con - ci - pi - et et pa - ri - et fi - li - um; et e - un - tes

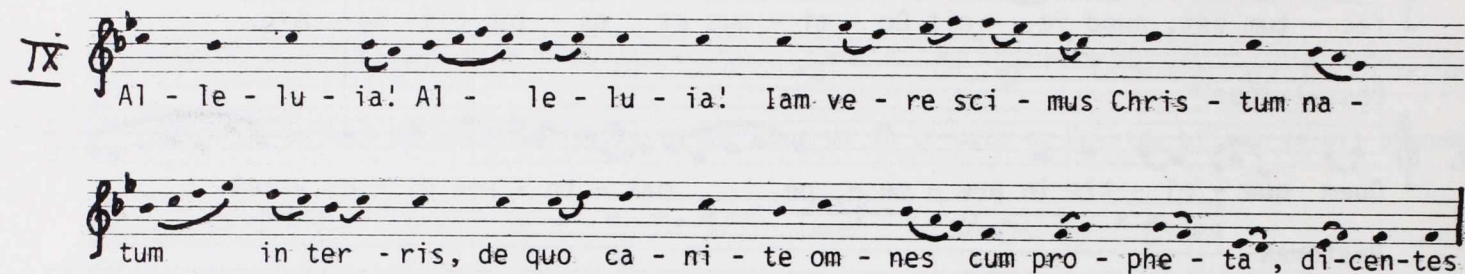
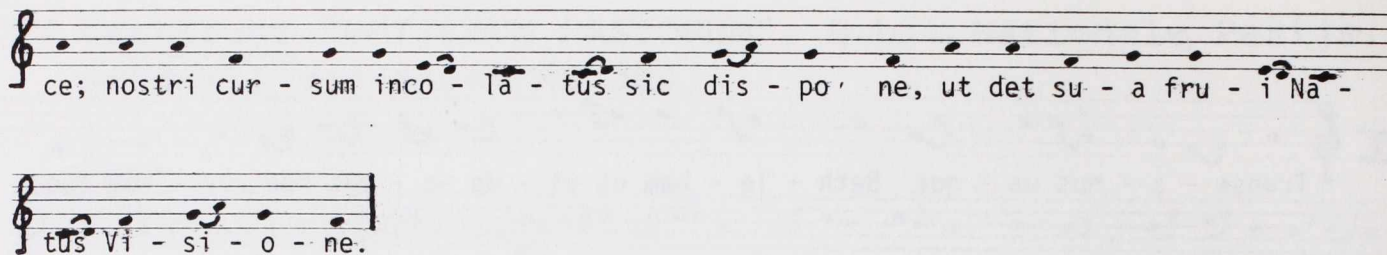
di - ci - te qui - a na - tus est!

Pastores

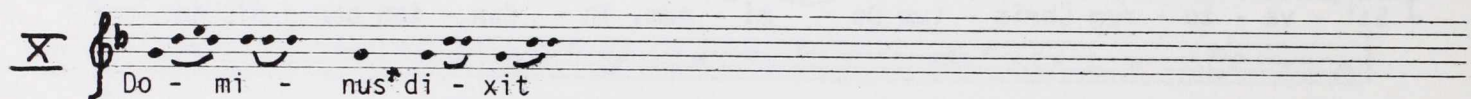
VII Sal - ve Vir - go sin - gu - la - ris, Vir - go ma - nens De - um pa - ris! An - te

sae - cla ge - ne - ra - tum Cor - de Pa - tris, a - do - re - mus nunc cre - a - tum

Car - ne Ma - tris. Nos, Ma - ri - a, tu - a prae - ce, a pec - ca - ti pur - ga fe -

Chorus cum Pastores

V Beknopt literatuuroverzicht.

G. Cohen, Anthologie du drame liturgique en France au moyenâge, Paris, 1955. Een bloemlezing uit de vele spelteksten met franse vertaling en summier commentaar.

Dit spel wordt behandeld op blz. 111-116.

E. de Coussemaker, Drames liturgiques du Moyen-Age, Rennes 1860. Overzicht van de melodieën, voor dit spel blz. 235-241.

- U. Chevalier, Repertorium Hymnologicum. Catalogue des chants, hymnes, proses, séquences, tropes en usage dans l'Eglise latine jusqu'a nos jours, 6vol. Louvain and Brussels, 1892-1920. Een opsomming van de in de titel genoemde typen gezangen. Hij geeft de gezongen reacties van de herders in dit spel resp. no. 14777 (Pax in terris) en 18306 (Salve Virgo).
- G.M. Dreves, Analecta Hymnica, meer dan 50 vol. + 1900. Een overzicht van alle tot dan toe bekende teksten in dezelfde categorieën als Chevalier. De tekst van de Kersttrope in vol. XLIX, blz. 8.
- J. Smits van Waesberghe, Muziek en Drama in de middeleeuwen, Amsterdam, 1956(2). Een makkelijk leesbaar boekje over de ontwikkeling van trope tot liturgisch drama, toegelicht aan de hand van voorbeelden. Dit spel komt aan bod op blz. 24-29.
- F. Wellner, Adam von Sankt Victor, Sämtliche Sequenzen, München, 1955(2). Alle sequensen van Adam van St. Victor met duitse vertaling en toelichting. Bevat verhandelingen over sequensen in het algemeen en van Adam van St. Victor; over de teksten en over de wijze van uitvoeren, kortom: zeer boeiend.
- K. Young, The drama of the medieval church, 2 vol, Oxford 1933. Een zeer uitgebreid werk, waarin uitvoerig wordt ingegaan op de wordingsgeschiedenis van het liturgisch spel. Dit spel is te vinden in vol II, blz. 12-20; voetnoten blz. 428-429.

=====

Nog een paar toevoegingen:

- Met "mediante gratia" in de eerste strofe van "Pax in terris" kan nog een zinsnede van Adam van St. Victor worden vergeleken, en wel uit de sequens Nato nobis Salvatore r. 7-8: Eva prius interemit/ sed Maria nos redemit/ mediante Filio.
- In "Salve Virgo" kunnen regel 2-3 vergeleken worden met r. 2-3 van de sequens Hodie cantandus est: Puer, quem gignebat ineffabiliter ante tempora Pater, et eundem sub tempore generavit inclita Mater.
- Met "vetus hospes" in de derde strofe van Pax in terris wordt de duivel bedoeld.

Ton Tromp

Silvère van Lieshout

GREGORIAANS IN 's-HERTOGENBOSCH

Onder deze titel gaf Wim Mahieu in de vorige aflevering een eerste impressie van de cursus gregoriaans die daar in september startte.

Onder deze titel willen we u in de komende afleveringen ook een indruk geven, van wat er inhoudelijk aan de orde komt.

Omdat ik zelf het ritme behandelde en daarmee het eerste grote onderwerp aansneed, kruip ik met enige huiver in mijn pen. Wie ben ik, dat ik het waag over ritme te schrijven! Ziet u het daarom alleen als een verslag van wat er gedoceerd werd.

Toch wil ik beginnen met een letterlijke aanhaling van de grote meester van het ritme Dom Mocquereau.

"Het ritme is een allesbeheersend en onafgebroken streven naar een innerlijke, leverswarme en daadwerkelijke vereniging van alle elementen, die samen met het ritme bestaan". (1)

Deze woorden van Dom Mocquereau hebben me geïnspireerd tot twee hoofdgedachten, die ik in de cursus benadruk.

1. Ritme is het "op en neer" dat het hele leven doordringt, dus ook de muziek.
2. Ritme binnen het gregoriaans is de spanning-ontspanning (arsis-thesis) van de kleinste elementen ten opzichte van elkaar tot aan de spanning-ontspanning, die ontstaat door de onderlinge relatie van de zinnen van het totale zangstuk.

Drs. Jan Boogaarts onderscheidt drie gelaagdheden:

- a. elementair: noot voor noot.
- b. de groepen onderling: noten in groter verband ten opzichte van elkaar.
- c. in de grotere structuur van het stuk, waardoor hele zinnen in arsis-thesisverhoudingen tot elkaar staan. (2)

Die derde gelaagdheid is dan nog door te trekken:

- het zangstuk t.o.v. de totale misviering.
- de mis t.o.v. de liturgische dag.
- de liturgische dag t.o.v. de liturgische tijd.
- de liturgische tijd t.o.v. het liturgisch jaar;
verder:
- het ritme van gebed en arbeid t.o.v. elkaar.
- de dag tegenover de nacht.
- eb en vloed.
- zomer en winter.

Zo kunnen we doorgaan. Het hele leven is doordrongen van een "op en neer" een "arsis en thesis".

Dit over elkaar heenkoepelen van spannings- en ontspanningselementen in het gregoriaans, duidde ik dus aan met het woord gelaagdheid.

Ter verduidelijking de volgende analyse, waarbij ik vanwege de overzichtelijkheid gebruik maak van het cijferschrift.

Ps. 67, 18, 19

VIII
A

L-le-lú-ia. V. Dó-

mi-nus in Si-na in san-cto, ascén-dens in al-

tum, captí-vam du-

xit captí-vi-tá-tem.

Uit de bestudering van het ritme volgt het dirigeren.
In verband met gregoriaans spreken we liever over
cheironomia.

cheir = hand

nomos = beweging, regel, wijze.

dus: manier waarop de hand zich beweegt.

Juist hier blijkt, hoe gecompliceerd de materie van het
ritme is; hoe moeilijk het is het spanningsverloop -
zowel elementair van noot tot noot, als het overkoepe-
lende ritme, de grote spanningsverhoudingen van het to-
tale zangstuk - tot klinken te brengen.

M.L. Egbers.

- 1) Dom Mocquereau: Le nombre musicale I no. 50
- 2) cursus-stencils: hfdst. 2: par. 1.

IN GESPREK MET THEO DRIESSEN IV EN SLOT.

Verslag van een gesprek in 1974 van Jan van Lieshout met Theo Driessen, vastgelegd op de band.

Na de uitlatingen over zijn eigen leven, de kerk en het onderwijs wil ik in dit artikel vooral uiteenzetten wat Driessen me vertelde over de uitbouw van zijn werk naar andere gebieden.

Aan het eind zet ik dan enige gedachten bij elkaar die hij over leiderschap naar voren schoof.

Na de oorlog.

In het praktische werk komt na de tweede wereldoorlog de esthetische kant van het werk van Driessen als steeds belangrijker naar voren. Kerkkoor en liturgieverzorging blijven nog wel bestaan, maar de vooral culturele vorming van de kinderen komt als argument voor alles veel vaker naar voren. Dat geschiedde bij Driessen spontaan, afgaande op zijn intuïtie. De motivatie vond hij zelf ook pas later.

"Een ding is zeker, als ik nog eens zou mogen kiezen: het zou altijd wel muziek blijven. Volkslied. Intens volkslied beoefenen moet wel leiden tot klassieke muziek. Concerten bezoeken.

En, dat is zeker: alle kunsten. Alle kunsten hebben mijn belangstelling. Literatuur: ik las op de Lagere School in de zesde klas Karel en de Elegast, Elkerlijck, Vondel, Hooft, van Eden, Multatuli, Kloos, Bilderdijk. Ik vergeleek de schilderkunst en de architectuur van de gotiek. We fietsten naar de St. Jan in den Bosch. Ik leerde de jongens het principe van themaverwerking zoals dat in alle kunsten aanwezig is".

Ballet.

Met name na de oprichting van de Vereniging en de Stichting van het gebouw Theo Driessen Instituut in 1953 groeiden de activiteiten ook in de breedte sterk uit. Zangers, blokfluiters, morris- en volksdansers en verkenners konden nu beschikken over passende accommodaties, "Ik heb toen wel eens tegen Jo Kuypers gezegd: "ge moet er ballet van maken". Dans is een weelde voor het oog. Ik ben een groot liefhebber van ballet. Ik ga er ook vaak naar kijken, zo dikwijls als ik de kans heb eigenlijk. Van toneel hou ik ook wel, maar dat versta ik niet meer. Als ik dan die dansers uit de Oekraïne gezien had met die dansen gebaseerd op de volksdans, dan dacht ik: dat moesten wij hier ook zien te hebben. Maar wij hadden geen leiders voor die moderne dansvormen die ik in Parijs zag. Er waren beslist jongens in onze groepen die dat gekund zouden hebben, maar we hadden niemand uit de balletwereld in onze omgeving.

Later is Sjef den Ouden met die bewegingsscholing begonnen, na cursussen in Nijmegen. Dat heb ik wel aangemoedigd. Vroeger lag dat ook veel moeilijker. Wij moesten er voor vechten, dat de erotiek die toch in ieder mens leeft tot uiting kon komen. Voor de oorlog mochten er niet eens gemengde verenigingen zijn, maar wij zijn er hier toch mee begonnen, want onze jongens vroegen er om".

De muziek.

"Net als met de blokfluit trouwens. Dat was in 1934. Wij volgden de ene cursus na de andere om alles zelf te leren. Maar toen het gebouw er was lieten we de jongens ook les gaan halen op grote instrumenten: hobo, clarinet, fagot en fluit. Bij mensen van het conservatorium in Tilburg: van Trigt, Steendijk, van Wieringen en bij mevrouw van der Grinten-Andriessen in Venlo".

"Je moet bewust een goede smaak bijbrengen. Mozart bijvoorbeeld is op zich wel mooi, maar die paste vroeger niet in ons leefpatroon. Er had zich vooral bij de verkenners een speciaal gemeenschapsgevoel ontwikkeld, dat veel minder op de individuele prestatie was afgestemd. Later is dat veranderd.

Het opkomend C.R.M. sloot de verkenneren uit. Dat kon in het denken van wat toen nog Kunsten bij O. K. & W. was, niet gecombineerd worden. Wij hadden namelijk een verkenneren-zangersgroep.

Later kwamen er ook steeds meer verkennerenleiders bij die de combinatie verkenneren-culturele vorming niet konden plaatsen".

"Door die activiteiten in de muziek leefden wij al jaren naar een muziekschool toe. Met onze elementaire vorming waren we aan het eind van ons latijn gekomen. Daarom hebben we altijd gevochten voor een muziekschool, al kregen we vaak het verwijt de komst ervan te hebben tegengewerkt. Later hebben we achterhaald dat de toenmalige burgemeester, Sweens, uit financiële overwegingen voor de gemeente het niet nodig vond. Erger voor ons was dat hij dat ook aan Daniskas, de toenmalige inspecteur, liet weten.

De Landelijke Stichting.

"We leefden al jaren met het vooruitzicht, dat er subsidie zou komen, al gauw genoeg na de oorlog. We moesten overal demonstreren voor het ministerie, voor de verkennerij, voor het Ward Instituut en dat alles voor niks. Daarom werd er toen al subsidie toegezegd, maar ze wisten niet hoe, want we vielen nergens onder in die tijd. We hadden geld nodig voor ons gebouw. Maar het heeft meer dan tien jaar geduurd. In het begin werd die subsidie ons zonder verdere voorwaarden gegeven. Later werd dat gereguleerd. We moesten ons toen landelijk organiseren in afdelingen die op soortgelijke wijze werkten. Dat werden Mook, Nijmegen, Bommel, Thorn en Maasbracht, later Joure.

Leiderschap.

Meermalen in de gesprekken kwam de rol van de verkennerij, vooral in vroegere jaren, erg duidelijk naar voren. Kennelijk betreunde Driessen de ontwikkelingen die deze tak van zijn activiteiten feitelijk ter ziele hebben doen gaan.

Een aantal opmerkingen over leiderschap komen dan ook voort uit zijn ervaringen binnen de verkennerij die hij als zeer wezenlijk beschouwde.

"Verkennerij bracht de jongens weer in aanraking met de oerkrachten van de natuur. Aarde, wind, water. Je moest leren leven dicht bij de natuur. Dat dwong tot handelen, overleggen en beslissen, rekening houden met anderen en met andere krachten. Daardoor werden persoonlijkheden gekweekt. Met muziek ging dat net zo. Met eenvoudige elementen werden de jongens fundamenteel gevormd.

Kodaly ervaarde dat ook zo. Wij hebben geen grote dingen gedaan, maar mensen gevormd zo goed we konden en naar onze inzichten toen. Ik vind ook, dat leiders niet véél hoeven te kennen, maar de elementaire zaken wel bijzonder goed moeten beheersen. Die hoge eisen van tegenwoordig vind ik erg overdreven. (hier wordt gezinspeeld op de formele opstelling van C.R.M. inzake bevoegdheden op muziekgebied).

"De leider moet luisteren naar de mensen met wie hij werkt. Bij mij ging het zo, dat alle nieuwe activiteiten uit de jongens zelf voortkwamen. Zo zijn de verkenners zelf ook begonnen. Het was een goed middel om de jongens vast te houden, als de stemmen gingen breken".

"Trouw was toen ook een begrip, dat een grote rol speelde. Wie bleven trouw, ook bij andere zaken? Wie het op kon brengen zoveel zanglessen te volgen".

"Maar alles hangt af van de leiding. Als die er voor staat het maar wil doen, dan kan er wat gebeuren. Het lag vroeger aan de leiding en dat ligt het nu nog.

De leiding moet trouw op kunnen brengen.

Misschien ligt het nu iets moeilijker. Dat zit hem in de leefomstandigheden en de mijns inziens verkeerd begrepen vrijheidsbeleving in de opvoeding.

Goede leiders moeten echter deze hinderpalen kunnen overwinnen".

Tot zover dit relaas van uitspraken gebaseerd op uitspraken van Driessen. Hij heeft in die urenlange gesprekken nog veel meer gezegd, mensen genoemd, meningen geuit, maar niet alles laat zich zo ordelijk weergeven rond duidelijke thema's. Ook laten zich een aantal fragmenten niet weergeven zonder vermelding mijnerzijds van duidelijk andere standpunten die door mij in het gesprek naar voren werden gebracht. Bovendien wil ik niet achteraf de persoonlijke sfeer van vertrouwen verbreken, die tijdens de gesprekken heerste. Driessen wist dat de gesprekken voor publikatie bestemd waren, maar ook dat ik hem niet wilde verlokken tot ondoordachte gevoelsuitingen.

Achteraf treft me dan telkens weer het momentgebondene van Driessens denken. Hij verzint vrijwel alles ter plekke vanuit de overtuiging van het moment, niet op basis van wetenschap, maar van geloof eigenlijk. Hierdoor mag men dit geschrift niet als een historie beschouwen, maar als een soort momentopname. Aan andere de taak het beeld van de werkelijkheid op basis van feiten te reconstrueren of te corrigeren. Vanuit eigen gevoelens sprekend mag ik dan ten slotte opmerken, dat ik ook nu nog dankbaar ben, dat hij ooit zo met mij heeft willen praten.

Jan van Lieshout

mededelingen

GREGORIAANS GEZONGEN TE:

Helmond, Sint Jozefkerk:

Elke zondag Hoogmis,

aanvang: 10.00 uur.

Elke eerste zondag van de maand Vespers,
aanvang: 18.30 uur.

Op 1e Kerstdag zullen om 18.30 uur de plechtige
Kerstvespers gezongen worden, waarbij tevens het kerst-
spel "Officium Pastorum" uitgevoerd zal worden. Iedereen
is van harte welkom.

Mamelis (Vaals), Abdij St. Benedictusberg:

Elke dag: 5.00 uur: metten en lauden

7.30 uur: priem

9.30 uur: terts en hoogmis

12.15 uur: sext

14.00 uur: noon

17.00 uur: vespers

20.30 uur: completen

GRADUALE TRIPLEX:

Sinds kort is er een uitgebreide versie van het "Graduel
Neumé" in omloop, die de naam "Graduale Triplex" heeft
meegekregen.

Deze nieuwe uitgave poogt een naslagwerk te zijn voor
koordirigenten en anderen die geïnteresseerd zijn in de
originele handschriften, in dit geval die van Laon en
Einsiedeln.

GRAMMOFOONPLAAT ST. JOZEFKOOR

Zoals bekend heeft het St. Jozefkoor uit Helmond een L.P. uitgebracht met daarop respectievelijk de 23e en 33e zondag door het jaar. Uiteraard willen wij de leden van de "Amici Cantus Gregoriani" in de gelegenheid stellen in het bezit te komen van deze plaat.

U kunt uw bestelling plaatsen door contact op te nemen met de heer H. Bexkens, Witte de Withstraat 38 te Helmond, tel. 04920 - 39600.

Ook kunt u per exemplaar f 18.90 overmaken op rekening-nummer 42 06 65 323 t.n.v. L.v.d.Laar, inz. Amici Cantus Gregoriani, Helmond bij de AMRO-Bank te Helmond. Wij zorgen dan dat u in het bezit komt van de door u bestelde aantallen.

BASISCURSUS GREGORIAANS

Zoals wij in ons vorige nummer van Kerkoraal reeds bekend maakten, zal vanaf 1980 in het Theo Driessen Instituut te Helmond een cursus Gregoriaans gegeven worden door Silvère van Lieshout. In het komende nummer zullen wij e.e.a. nader toelichten en dan kunt u de exacte gegevens tegemoet zien.

WARD CENTRUM NEDERLAND

MUZIEK-PEDAGOGISCH INSTITUUT

VERZORGT

KURSUSSEN IN HET KADER VAN DE WARD-OPLEIDING

KURSUSSEN GREGORIAANS VOOR KOORZANGERS EN
DIRIGENTEN

EEN GRATIS "INFORMATIE-BULLETTIN"

Inlichtingen bij

Ward Centrum Nederland

Willem Prinzenstraat 43

5701 BC Helmond

Tel. 04920 - 45597

